

Превенция на училищното насилие чрез електронни средства

Румяна Буковалова, Чавдар Сотиров

Prevention of school violence by electronic means: There's an increasing risk at young people meeting and communicating via Internet and mobile phones in dangerous ways. Online and phone harassment are main reasons for "live" conflicts during students' 2010-2011 school year ending very often with group fight between "friends" in the conflict.

Key words: Violence, electronic means, school, parents.

ВЪВЕДЕНИЕ

Един от основните фактори, който влияе за социализацията на детето в съвременния свят са електронните средства за масова информация и комуникация в глобалната информационна мрежа. Достиженията на техниката и технологиите, както и създаването на социални мрежи въведоха нови начини на комуникации. Всичко това е добро защото дава възможност на хората да комуникират през пространствата, което до скоро беше немислимо. Лошото е, че тези комуникации са на път да изместят директните (нормалното общуване в училище), а и от там да се отразят на личностното развитие най-вече на децата [1]. Съществуват и други негативни тенденции.

През последните години се наблюдава усилено развитие на един феномен в социалните мрежи - Онлайн тормозът, известен още като кибертормоз (cyberbullying) се разраства и обхваща все по-голямо разнообразие от платформи, устройства и уеб сайтове. Той може да се изразява в обидни коментари, насочени към детето, или публикуването на информацията или снимки и клипове, имащи за цел да го засрамят или да му причинят вреда. При възникнали конфликти заради разпространение на обиди и злепоставяне от името на някого за негови приятели и познати в сайтове като „Импулси“, Чат- рум или Фейсбук, децата често обясняват, че са им откраднали паролата и злословят от тяхно име. Преживяното насилие може да има сериозни последиствия за жертвата и за насилника. Последниците от нараняването се преживяват много по-продължително от наранения, отколкото от нараняващия [2,3,4]. Тежестта на нараняването – нанесената обида, оскърблението, засегнатата чест, се преживяват много по-дълбоко от наранения, отколкото от нараняващия. Насилието може да остави трайни следи върху развитието и социализирането на личността. Подобно на тормоза, който възниква лице в лице, онлайн тормозът може да доведе до психологически проблеми при децата, които са го преживели. Те могат да развият депресивни симптоми, емоционални проблеми, трудности в междуличностното общуване или да извършат тормоз върху други лица. [3].

Австралийският психолог Кен Ригби предлага детайлно описание на явлението тормоз в училище. Авторът разграничава два вида тормоз в училище – **злонамерен** и **незлонамерен** (безобиден и лекомислен) [8]. Първият характеризира по следния начин: *налице е желание нарочно, преднамерено да се причини физическа или психическа болка на друг човек; желанието се изразява в конкретни и целенасочени действия; жертвата е реално наранена (физически или психически); тормозът се извършва от индивид (или група), който се намира в по-силна позиция и е насочен към някой осезаемо по-слаб и беззащитен. Тормозът е злоупотреба от позиция на силата (не само физическа, но и силата, свързана със статута в групата, способността да се манипулират другите и да се получава от тях подкрепа и др.); липсва разумно оправдание и основание за подобно поведение; издевателствата се повтарят многократно; именно очакването на жертвата, че тормозът ще продължи, придава на това поведение травмирац*

характер; тормозът доставя видимо удоволствие на извършителите – пасивността на жертвата, липсата на съпротива и демонстрираната безпомощност ги „вдъхновява“ да продължават.

В резултат на теоретичният анализ [5,6,7], въпреки методологичните трудности, ние приемаме, че понятието кибертормоз (cyberbullying) е етикет за обозначаване използването на онлайн технологиите за позиционирането или изпращането на текст или образи с цел те да причинят вреда на някого.

Изложеното провокира нашият **интерес** и **цел** към тематиката на проучването да се изясни ролята на училището и родителите за превенция на явлениято „насилие чрез електронни средства“.

В изследването бяха обхванати 1 345 деца на възраст от 7 до 19 години в 55 паралелки на СОУ „Сава Доброплодни“ - Шумен през учебната 2010/2011 година. Немалка част от техните проблеми бяха свързани с упражняване на насилие върху тях.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Проведената от нас анкета сред 350 деца на възраст 12-17 години очерта нарастване на случаите, в които дете е било тормозено чрез SMS, MMS или Интернет. 75% от децата отговарят, че им е известен такъв случай. Конкретните поводи децата да се почувстват наранени, са най-различни – „Много грозна снимка си си сложила в профила“; „Котката ти на снимката във Фейсбук е грозна“; „псувни“ и „тровене“ на познати и непознати; отрицателни оценки за близки, съученици, за вкусове и предпочитания на други потребители напр. отрицателна оценка за музика, която другият харесва. В повечето случаи - 70% -детето познава насилника – той е съученик или съсед.

Учителите и педагогическите съветници често имат повече информация от родителите с какво се занимават децата в Интернет. Езикът на съвременните деца, включително и в Интернет и в разговорите по телефона, е по-враждебен. Обидните, унижителните послания и грубият език се превръщат в приемлива, даже в престижна форма за общуване. Грубостта и унизяването на другите не се разбират като нараняващи и нежелателни от тях. Често при нашите срещи с учениците те обясняват, че го правят само „за забавление“.

Нашето проучването разкри някои характеристики на децата - насилници от изследваните контингенти. Обобщено те имат имат проблеми с: адаптацията в училище; имат ограничено разбиране за правилата, които регулират отношенията в него; ниски учебни постижения; несигурни са в училище; имат проблем с алкохола; с ограничена социална компетентност; не проявяват емпатия; импулсивни са - не изпитват страх от сблъсъци; отличават се с положителна нагласа към издевателствата и грубостите, и склонност към разрушаване на чуждата идентичност и демонстриране на превъзходство над жертвата.

Децата-насилници вярват, че насилието е способ за решаване на проблемни ситуации, за удовлетворяване на определени желания или пък проблеми в емоционалното привързване. Понякога тези деца са преживели насилие в ранното детство, били са лишени от необходимите родителски грижи по различни причини – родителите работят в чужбина, разделени са и др., произхождат от семейства, толерантни към агресивността или със склонност към използване на силови дисциплиниращи средства.

В своята практика използвахме следните подходи за справяне с насилието чрез електронни средства: Разследваме сигналите за насилие чрез електронни средства веднага, ако е на територията на училището. Ако тормозът е

извън него, уведомяваме родителите на жертвите и на насилника, класния ръководител, полицията и социалните служби, и провеждаме беседа с детето, което е жертва. Провеждаме разговори за вредите, причинени от насилието, с Училищния ученически съвет, класните ръководители и родителите от Училищното настоятелство.

Ролята на училището за превенция на явлението „насилие чрез електронни средства“ може да стане по-ефективна при условие, че:

1. Учителите могат да помогнат на децата да се ориентират в огромния обем информация в информационната мрежа, като им подсказват кои са достоверните източници на информация в тяхната област на знание.
2. Творческият стремеж на децата нрябва да се насочи в положителна посока, като се обявяват състезания за снимка, рисунка, видеоклип на подходящи теми. Децата могат да бъдат насърчавани да създават уеб-материали за класа.
3. Важно е децата от малки да бъдат обучавани да спазват определени правила за безопасност и поведение в Интернет, които да предотвратят рисковете за тях и евентуалните им идеи за създаване на неподходящо съдържание.
4. Добре е родителите да знаят кои сайтове посещава детето и с кого води кореспонденция. На домашния компютър могат да се инсталират програми за „Родителски контрол“ или анти-спам програми. Семействата имат право да настояват да бъдат свалени снимките на детето, ако са качени без негово и тяхно съгласие.

В хода на нашата проучателна дейност по проблемите на кибертормоза анализирахме резултатите от работата по проектите „Заедно живеем, учим и творим“, „Училището – сигурна среда“, „Моето училище – място за радост и творчество“ през периода 2008-2011 година. Основната цел на тези проекти беше подобряване на психоклимата като фактор за повишаване на качеството на обучение в училището. Беше създаден кът за отдих и общуване в сградата и групи за арт и познавателни-дейности с деца – ателиета „Декоративно-приложни изкуства“, музика, вокална група, група за стрийт–денс и стандартна хореография, клубове „Здравно образование“, „Ние сме екскурзоводи“, „Логическо мислене и забавни главоблъсканици“.

През месец ноември 2010 г. в СОУ „Сава Доброплодни“ беше проведено изследване на нивото на агресия по проект "Обществена подкрепа за предотвратяване на агресията сред подрастващите", реализиран от СНЦ "Демократично Сдружение Искам да Знам" и Обединение "Алианс за Шумен". Изследването измерва нивото на агресия при младежи 11-15 години, родителите и учителите им в 5 шуменски училища. 1/5 от учениците в 5 те училища определят моделите на учителите като агресивни. Това показват резултатите от проведена анкета в училищата СОУ „Сава Доброплодни“, IX ОУ „Панайот Волов“ кв. Дивдядово, СОУ „Панайот Волов“ Шумен, III ОУ „Д.Благоев“ и СОУ „Трайко Симеонов“. В анкетата са взели участие 80 родители, 40 учители и 80 ученици (11 – 15 години). Процентът на учениците, заявили, че „учителите им използват агресивни модели за внасяне на респект“, е най-висок в СОУ „Трайко Симеонов“ (26%). Средният процент е 20%, а най-нисък е той в СОУ „Сава Доброплодни“ (13%). Резултатите показва най-ниско ниво и на индекса на агресивност – 46% в нашето училище. Тези резултати се дължат според нас на цялостната училищна политика за превенция на насилието.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на получените резултати позволява да синтезираме следните изводи и препоръки:

1. Училищната политика за превенция и справяне с насилието може да е ефективна, когато се използва системния подход и цялата училищна общност-учениците, учителите, родителите и обществеността.

2. Училищната политика за справяне с насилието чрез електронни средства включва като минимум:

2.1. Оценка на състоянието на технологичната училищна среда - обезопасеност на компютърните кабинети и правила за използването им, наличие на филтриращ и проследяващ софтуер, правила за използване на мобилните телефони в училище, отговорници и др.

2.2. Изработване и прилагане на ефективна програма за справяне с насилието в училище - развитие на култура на поведение в света на съвременните комуникации, изграждане на умения за позитивна комуникация, участие на цялата училищна общност.

2.3. Тренинги и ролеви игри за цялата училищна общност за справяне с насилието, включително и чрез електронни средства.

3. Развитие на извънкласни дейности с активното участие на ученици, учители и родители.

4. Привличане на всички заинтересовани страни за съвместни действия – Агенцията за закрила на детето, общината, Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, Полицията-направление “ Компютърни престъпления“ в ГДБОП и Детска педагогическа стая, здравните работници, Комплекс за социални услуги за деца и семейства и др. неправителствени организации, медиите и др.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Карагъзов, И., М. Русева. Увод в социалната педагогика. Велико Търново, 1996.

[2] Сайт на проект „Без насилие“ www.nasilie.eu

[3] Насилие и расизъм в интернет и електронните медии
<http://sixtyships.com/?p=1490>

[4] <http://www.teacher.bg/Anketa>

[5] www.daits.government.bg

[6] Игов, И. „Кибертормозът. Какво училището трябва да направи за да го спре“
<http://www.iigoff.com/2011/05/blog-post.html>

[7] Коралов, М. „Тормоз и кибертормоз между деца в училищна възраст“
http://novinar.bg/news/tormoz-i-kibertormoz-mezhdu-detca-v-uchilishтна-vazrast_MzM5NTsy.html

[8] <http://www.psychology-bg.org/antibullying>

За контакти:

Румяна Буковалова - педагогически съветник СОУ „Сава Доброплодни“ – гр. Шумен; гл. ас. д-р Чавдар Сотиров – Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, e-mail: sotir1965@abv.bg

Докладът е рецензиран.